

Neuroverkot

Teemu Sarapisto

Kandidaatintutkielma
HELSINGIN YLIOPISTO
Tietojenkäsittelytieteen laitos

Helsinki, 17. helmikuuta 2018

Tiedekunta — Fakultet — Faculty		Laitos — Institution — Department	
Matemaattis-luonnontieteellinen		Tietojenkäsittelytieteen laitos	
Tekijä — Författare — Author			
Teemu Sarapisto			
Työn nimi — Arbetets titel — Title			
Neuroverkot			
Oppiaine — Läroämne — Subject			
Tietojenkäsittelytiede			
Työn laji — Arbetets art — Level	Aika — Datum — Month and year	Sivumäärä — Sidoantal — Number of pages	
Kandidaatintutkielma	17. helmikuuta 2018	3	
Tiivistelmä — Referat — Abstract			
TBD			
Avainsanat — Nyckelord — Keywords			
avainsana 1, avainsana 2, avainsana 3			
Säilytyspaikka — Förvaringsställe — Where deposited			
Muita tietoja — Övriga uppgifter — Additional information			

Sisältö

1	Neuroverkkojen rakenne	1
1.1	Keinotekoinen neuroni	1
1.2	Keinotekkoisten neuroverkkojen rakenne	2
2	Neuroverkkojen oppiminen	2
	Lähteet	3

Viimeisen hieman yli kymmenen vuoden aikana voidaan sanoa keinotekois-
ten neuroverkkojen ja syväoppimisen tehneen läpimurron. Syväoppimisen voi-
daan katsoa syntyneen jo 40-luvulla, mutta laajamittaiseen sovelluskäyttöön
se on tullut vasta viime vuosina, kun sekä riittävä määrä luokiteltua dataa,
että riittävästi prosessointitehoa on tullut helposti saataville. Myös algoritmi-
puolella tapahtuneet edistykset ovat edesauttaneet läpimurtoa. Aikaisemmin
koneoppimisen alalla haasteelliseksi osoittautuneissa sovelluskohteissa kuten
kuvien sekä puheen sisällön tunnistamisessa keinotekoiset neuroverkot ovat
osoittautuneet toistaiseksi ylivoimaisesti parhaiten toimiviksi ratkaisuiksi.

1 Neuroverkkojen rakenne

1.1 Keinotekoinen neuroni

Biologisista vaikuttimistaan huolimatta keinotekoiset neuronit ovat käytän-
nössä Kaavan 1 muotoisia matemaattisia funktioita.

$$\Sigma w_i x_i \mapsto f(\Sigma w_i x_i + b) \quad (1)$$

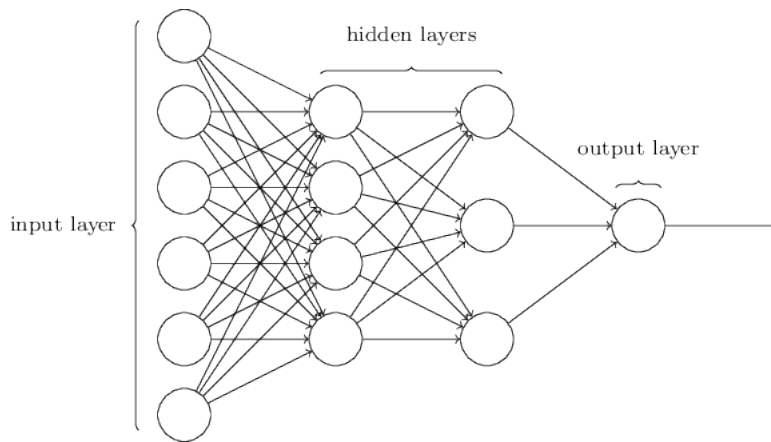
Yleisessä muodossaan neuroni ottaa vastaan yhden tai useampia syötteitä
 x_1, x_2, \dots, x_n , joista kullekin on asetettu jokin painoarvo w_i . Syötteiden ja
painotuksien tulojen summa $\Sigma x_i w_i$ annetaan parametrina aktivaatiofunktioille
 f ja tämän funktion arvo toimii neuronin lopullisena ulostuloarvona.

Toisinaan käytetään myös taipumusvakiota (bias) b , joka lisätään syöt-
teiden ja painotuksien tulojen summaan.

Ensimmäinen tällainen neuroni, perseptroni, kehitettiin 50-luvulla. Sen
syötteet ja ulostuloarvot ovat binäärisiä ja aktivaatiofunktiona toimii Kaavan
2 mukainen funktio.

$$\text{ulostuloarvo} \begin{cases} 0 & \text{jos } \Sigma x_i w_i + b \leq 0 \\ 1 & \text{jos } \Sigma x_i w_i + b > 0 \end{cases} \quad (2)$$

Yksittäisen neuronin tasolla neuronien oppiminen tapahtuu syötteiden
painotuksien ja taipumusarvon muuttumisen kautta. Perseptroneja käytet-
täessä törmätään kuitenkin usein ongelmaan, jossa yksi pieni muutos paino-
tuksissa tai taipumusarvossa johtaa ulostuloarvon vaihtumiseen, joka saattaa
aiheuttaa suuria muutoksia ulostuloarvoissa myös koko neuroverkon tasolla.
Usein halutaan hienovaraisempia muutoksia ja siksi usein käytetään neuronei-
ta joiden syöte- ja paluuarvot voivat olla myös mitä vain reaalilukuja nollan
ja yhden väliltä. Esimerkiksi yksi tällainen laajalti käytössä oleva neuroni on
sigmoidinen neuroni, jonka aktivaatiofunktiona toimii sigmoidinen funktio.

Kuva 1: <http://neuralnetworksanddeeplearning.com/chap1.html>

1.2 Keinotekkoisten neuroverkkojen rakenne

Yksinkertaisimman verkkorakenteen omaavat eteenpäinsyöttävät neuroverkot muodostetaan tasoittain, jossa jokaisen verkon tason neuronit saavat syötteenään niitä edeltävän tason neuroneiden ulostuloarvot. Poikkeuksena ensimmäinen taso (kuvassa vasemmanpuoleisimpana), joihin verkon syöte koodataan. Esimerkiksi haluttaessa syöttää 64x64 kuva neuroverkolle, voidaan syötekerroksena käyttää 64x64 neuronin kerrosta, johon kuvan pikselien väriarvot koodataan.

Vaikka syväoppimista voidaan harjoittaa myös muutoin kuin keinotekoisilla neuroverkoilla, neuroverkkojen tapauksessa termillä viitataan neuroverkkojen piilokerroksiin ja niiden määrään. Kasvattamalla neuroverkkotasojen sekä tasoissa olevien neuronien määrää, neuroverkoilla voidaan mallintaa entistä monimutkaisempia funktioita.

2 Neuroverkkojen oppiminen

Neuroverkkoa opetettaessa tavoitteena on minimoida neuroverkon tekemä virhe sen approksimoidessa jotakin funktiota. Tämän virheen määrää arvioidaan virhefunktion (error function) avulla. Neuroverkon laskiessa ulostuloarvon jollekin syötteelle, tapahtuu eteenpäinkulkeutumista (forward-propagation). Taaksepäinkulkeutumiseksi (back-propagation) kutsutaan algoritmia jonka avulla jollekin neuroverkon painoille määritellylle virhefunktiolle lasketaan gradientti, jonka perusteella neuroverkon approksimoinnin virhettä voidaan lähteä pienentämään gradientin laskeutumismenetelmää käyttäen.

Suuri haaste neuroverkkojen opetuksessa on ylisovitus (overfitting) jossa neuroverkon virhefunktion arvo on harjoitusdatalla saatu erittäin pieneksi, mutta uuden datan kanssa virhefunktio antaa suuria arvoja. Tällöin neuro-

verkon oppima malli vastaa harjoitusdataa liian tarkkaan, eikä enää suoriudu yleisestä tapauksesta toivotulla tavalla. Ylisovitusta korjaamaan on kehitetty metodeja kuten esimerkiksi neuroniyksikköjen pudotus (dropout) jossa opetusvaiheessa yksittäisiä neuroneita poistetaan käytöstä, joka estää yksittäisiä neuroneita naapureineen erikoistumatta tiettyyn datan ominaisuuteen liian tarkasti.

Neuroverkkojen opetuksessa olennaisessa osassa on myös verkon alkupe-
räisten painotuksien valitseminen sopivalla tavalla.

Lähteet

- [1] Goodfellow, Ian, Bengio, Yoshua ja Courville, Aaron: *Deep Learning*. MIT Press, 2016. <http://www.deeplearningbook.org>.
- [2] Nielsen, Michael A.: *Neural Networks and Deep Learning*. Determination Press, 2015. <http://neuralnetworksanddeeplearning.com/>.
- [3] Rojas, Raúl: *Neural Networks - A Systematic Introduction*. Springer, 1996.